

Nr 92.

Ankom till riksdagens kansli den 28 juli 1914 kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av vissa kronoegendomar för att tilläggas övningsfältet för i Linköping förlagda truppförband jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 14 maj 1914 avlåten till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 76, har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollen över lantförsvarsärenden för den 30 januari och 14 maj 1914, föreslagit riksdagen medgiva, att den kronan i vederlag mot Linköpings hospitals indragna första jordskifte tillbytta jord inom Linköpings stads område, hospitalets indragna andra jordskifte inom samma stads område ävensom inom S:t Lars socken och Hanekinds härad belägna kronolägenheten Djurgården och till $\frac{1}{8}$ mantal Berga nr 3 Lillgården hörande del av f. d. Berga grenadjärortorp nr 12 må den 14 mars 1915, mot den ersättning Kungl. Maj:t kan bestämma eller efter motsvarande nedskrivning i statens domäners fond, från domänstyrelsen överlätas till lantförsvaret för att tilläggas övningsfältet för i Linköping förlagda truppförband.

I detta ärende har departementschefen till förstberörda protokoll anfört följande:

»Sedan bestämt blivit, att Linköping skulle utgöra förläggningsort icke blott för Östgöta trängkår utan även för Första och Andra livgrenadjärregementena, hemställde *arméförvaltningens fortifikationsdepartement* i skrivelse den 3 september 1910, att följande under domänstyrelsens

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 10 saml. 36 häft. (Nr 92—93.) 1

förvaltning lydande, vid Linköping belägna kronoegendomar måtte den 14 mars 1911 överlåtas till lantförsvaret och tilläggas det för nämnda truppförband gemensamma övningsfältet, nämligen:

Linköpings hospitals indragna första jordskifte, innehållande i areal 27 hektar 62 ar 19 kvadratmeter och å karta, som torde bifogas statsrådsprotokollet för denna dag, betecknat med I,

hospitalets indragna andra jordskifte om 35 hektar 79 ar 10 kvadratmeter, å kartan betecknat med III,

kronolägenheten Djurgården, innehållande i areal 173 hektar 65 ar 90 kvadratmeter och å kartan betecknat med IV, samt

den $\frac{1}{8}$ mantal Berga nr 3 Lillgården tillhöriga del av f. d. Berga grenadjärort nr 12, vilken del innehåller i areal 29 ar 20 kvadratmeter och å kartan betecknats med XIV.

Fortifikationsdepartementet erinrade, att, ehuru den av Kungl. Maj:t den 20 juli 1906 tillsatta kasernbyggnadskommissionen inom andra arméfördelningen ansett Linköping böra bliva förläggningssort för blott det ena av de två livgrenadjärregementena, kommissionen dock föreslagit, att 51,45 hektar av Djurgården ävensom övriga nyss nämnda områden i sin helhet borde tilläggas det dåvarande övningsfältet, så att detta komme att utgöra sammanlagt omkring 292 hektar. Då sedermera Linköping bestämts till förläggningssort för båda livgrenadjärregementena jämte Östgöta trängkår, hade efter noggranna undersökningar för erhållande av ett lämpligt övningsfält den åsikten stadgat sig, att även Djurgården i sin helhet måste tilläggas fältet.

Domänstyrelsen, som anmodades avgiva utlåtande angående den ifrågasatta överflyttningen, förklarade den 23 december 1910, efter vederbörandes hörande, sig icke hava något att erinra mot densamma.

På given anledning infordrades från *skytteförbundens överstyrelse* yttrande i ärendet; och uppgav överstyrelsen i skrivelse den 11 november 1910, att en skjutbana, som anlagts å det å kartan med I betecknade området samt jämlikt kungl. brev den 21 november 1902 disponerades av Linköpings högre allmänna läroverk, folkskolelärar-seminariet och Linköpings skyttegille, blivit bekostad av detta skyttegille, som även vore ägare till alla vid skjutbanan befintliga byggnader och anläggningar, varjämte överstyrelsen hemställde, att, då skjutbanan vid påbörjandet av kasernbyggena för livgrenadjärregementena icke vidare kunde begagnas, skyttegillet måtte tillerkännas dels 1,900 kronor såsom ersättning för byggnaderna, dels fri mark för ny skjutbana dels ock 8,800 kronor till denna banas anläggande.

Hört över denna hemställen föreslog *fortifikationsdepartementet* i skrivelse den 4 februari 1911, att Linköpings skyttegille måtte från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar tillerkännas 5,000 kronor för flyttning och omläggning av dess nuvarande skjutbana.

Frågan om de å kartan med I, III, IV och XIV betecknade områdenas överlåtande den 14 mars 1911 från domänstyrelsen till lantförsvaret för att tilläggas övningsfältet vid Linköping blev emellertid icke föredragen för Kungl. Maj:t, enär jämlikt nådigt beslut den 16 juni 1911 uppdrogs åt särskilt tillkallade sakkunniga att företaga ytterligare utredning rörande lämpligaste förläggningssort för, bland andra, Första och Andra livgrenadjärregementena.

Sedan dessa sakkunniga avgivit yttrande i ämnet och ytterligare ekonomisk utredning förebragts, fann Kungl. Maj:t emellertid i beslut den 25 april 1913 ej skäl göra ändring i förut fattade beslut om nyss nämnda regementens förläggning till Linköping.

Under återopande härav har nu chefen för andra arméfördelningen i skrivelse den 15 juli 1913 till arméförvaltningens fortifikationsdepartement återupptagit frågan om de av fortifikationsdepartementet i skrivelsen den 3 september 1910 angivna områdenas överlåtande till lantförsvaret. Arméfördelningschefen har härvid anfört, att dessa områden äro nödvändiga för åvägabringande av erforderligt övningsfält för de till Linköping förlagda truppförbanden, att arbetena med markens dränerande och igenläggande m. m. icke kunna uppskjutas, enär skjutbanor för de båda livgrenadjärregementena äro avsedda att anläggas å Djurgården och s. k. handexercisfält blivit utsedda å de med I och III å kartan betecknade områdena, att överflyttningen från domänstyrelsen till lantförsvaret bör ske ofördröjligen med hänsyn även därtill, att dels arrendekontraktet om marken till den avlägset belägna skjutbanan vid Tornby, avsedd för sådana skjutningar, som icke kunna utföras å Malmen, utgår den 14 mars 1915, dels ock en skjutbana bör kunna tillsvidare upplåtas åt allmänna läroverket och folkskoleseminariet i Linköping samt Linköpings skyttegille i stället för den bana å hospitalets indragna första jordskifte, som enligt kungl. brev den 21 november 1902 åt dem upplåtits och som ej längre kan begagnas, när kasernbyggnadsarbetena komma att börjas, samt att nyss nämnda skjutbana vid Tornby numera kan begagnas endast vid särskilt gynnsam väderlek, enär den till större delen är anlagd på kärrmark invid Stångåus utlopp i Roxen och de för dess nödtorftiga dränering gjorda anläggningarna numera äro till stor del förstörda genom vattenflöden.

Av vad arméfördelningschefen i samma skrivelse meddelat angående de till överflyttning föreslagna områdena framgår, bland annat, följande.

De med I och III å kartan betecknade områdena äro belägna inom Linköpings stads område, de övriga i S:t Lars socken och Hanekinds härad.

Det å kartan med I betecknade området, som består av en huvudgård och en lägenhet, kallad Backaberg, är för tiden till den 14 mars 1915 utarrenderat till A. G. Carlsson mot ett arrende av 745 kronor, dock att Carlsson härå njuter ett årligt avdrag av 150 kronor för den å området belägna skjutbanan. Domänen är taxeringsvärderad till 21,500 kronor och saluvärderad till 79,120 kronor. Alla å huvudgården befintliga byggnader tillhöra Carlsson, som har dem brandförsäkrade för 11,000 kronor. För lägenheten Backaberg erlägges en årlig avgäld av 50 kronor till huvudgården. Å lägenheten befintliga byggnader tillhöra icke kronan.

Det å kartan med III betecknade området, som består av en huvudgård och tre lägenheter, benämnda Ekenäs, Grönhult och Ekhult, är för tiden till den 14 mars 1915 utarrenderat till L. Juberg mot 725 kronor årligen. Domänen är taxeringsvärderad till 21,000 kronor. För lägenheterna erlägges till Juberg respektive 50, 25 och 15 kronor i »rättsgörelse». Alla å området III befintliga byggnader tillhöra annan än kronan. Enligt kungl. brev den 8 november 1907 har staden Linköping tillerkänts ensamrätt att å 2,74 hektar av området för all framtid bryta all den sten, som erfordras för allmänna och enskilda byggnadsarbeten inom staden, ävensom erforderlig utfartsväg från berget till allmänna landsvägen.

Det å kartan med IV betecknade området har för tiden till den 14 mars 1914 utarrenderats till J. A. Johansson mot 3,000 kronor årligen. Kronan äger å området följande byggnader, nämligen: en bostadsbyggnad, ett brygghus, ett spaunmålsmagasin och en ladugårdsbyggnad samt vidare ett bostads- och ett uthus vid vardera av norra och södra statlägenheten. En del andra å området befintliga byggnader tillhöra arrendatorn.

Det å kartan med XIV betecknade området är för tiden till den 14 mars 1922 utarrenderat till P. U. Törnström, vilken emellertid förklarar sig villig att avstå sin arrenderätt mot en årlig gottgörelse av 12 kronor 75 öre. Å området, som på sätt förut nämnts utgör del av f. d. Berga grenadjärtorp n:r 12, finnas inga byggnader. Övriga delar av torpet tillhöra redan lantförsvaret.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har i skrivelse den 21 juli 1913 hemställt, att ifrågavarande områden må överflyttas till lantförsvaret: de å kartan med IV och XIV betecknade den 14 mars 1914 samt de med I och III betecknade den 14 mars 1915.

Domänstyrelsen har i den 31 oktober 1913 avgivet yttrande meddelat, att det å kartan med I betecknade området, som förut i handlingarna benämnts Linköpings hospital förut tillhöriga första jordskiftet, utgöres av den kronan i vederlag mot nämnda skifte tillbytta jord, bestående av de inom staden Linköpings område belägna lägenheterna Rävlyckan, Magistratshagen, Rökartorpet och Stolplyckan om tillhoppa 27 hektar 62,19 ar, att den lägenhetsinnehavare å egendomen tillagda förmån är begränsad till löpande arrendeperiod, samt att styrelsen till åtlydnad av kungl. brev den 19 september 1913 gått i författning om utarrendering av lägenheten Djurgården under ett år från den 14 mars 1914 till samma dag 1915. Styrelsen har ej funnit något att erinra mot bifall till fortifikationsdepartementets framställning dock med den ändring, som betingas av den sålunda förlängda utarrenderingen av Djurgården; varjämte styrelsen hemställt, att beträffande de av ifrågavarande egendomar, som i sin helhet komma att frångå domänfonden, densamma ersättes eller nedskrivs med belopp motsvarande taxeringsvärdena å samma egendomar.

Enligt en i annat ärende företedd, av fortifikationsofficeren vid andra arméfördelningens stab den 28 oktober 1912 lämnad uppgift utgör det gemensamma övningsfältet för de till Linköping förlagda truppförbanden för närvarande 445,80 hektar. Däri ingår dels av staden Linköping kostnadsfritt överlämnad jord (Magistratshagen, Lövhagen och Hagalund) om tillhoppa 58,44 hektar, dels från enskilda inköpt jord (Sinestad, Åsme- stad m. m.) om tillhoppa 334,94 hektar, dels ock enligt kungl. beslut den 21 oktober 1910 exproprierad »löningsjord» och »gemensam jord» om tillhoppa 52,42 hektar.

Fortifikationsdepartementet och chefen för andra arméfördelningen hava emellertid framhållit nödvändigheten av, att övningsfältet utökas med nu ifrågavarande områden, utgörande enligt departementets uppgift tillhoppa 237,36 hektar. Såsom ytterligare stöd för förslaget i vad det angår det största av områdena nämligen Djurgården har chefen för fortifikationen i en den 20 januari 1914 dagtecknad promemoria upplyst, att det genom upprepade noggranna undersökningar blivit utrönt, att icke eljest inom övningsfältet eller på rimligt avstånd från de blivande kasernetablissemangen finnes någon plats, lämplig för anläggande av

Departements-
chefen.

skjutbanor för grenadjärregementena. Med hänsyn till vad sålunda förekommit tillstyrker jag, att de å kartan med I, III, IV och XIV betecknade områdena överlåtas från domänstyrelsen till lantförsvaret. Överlåtelsen torde lämpligen böra äga rum den 14 mars 1915, enär de beträffande områdena I, III och IV ingångna arrendekontrakt då upphöra att gälla. Arrendet av det å kartan med XIV betecknade området upphör visserligen först den 14 mars 1922, men, såsom av utredningen framgår, kan dock lantförsvaret för en årlig ersättning av 12 kronor 75 öre få rätt att från den 14 mars 1915 disponera jämväl detta område.

Vad slutligen angår de av skytteförbundens överstyrelse framställda yrkanden i anledning av omöjligheten att för framtiden begagna den skjutbana, som finnes å det med I å kartan utmärkta området, torde dessa näppeligen kunna med fog grundas på det av överstyrelsen åberopade kungl. brevet den 21 november 1902. Sedan rektorerna vid allmänna läroverket i Linköping och vid folkskolelärarseminariet därstädes ävensom ordförandena för Östergötlands skytteförbund och Linköpings skyttegille hos Kungl. Maj:t gjort framställning om upplåtelse av kronomark till plats för skjutövningar, har Kungl. Maj:t nämligen i nämnda brev endast på det sätt bifallit framställningen, att visst område tillsvidare upplåtits för berörda skjutbana till förfogande av allmänna läroverket och folkskolelärarseminariet i Linköping. Icke heller billighetshänsyn synes mig med nödvändighet kräva, att ifrågavarande yrkanden redan nu bifallas, ty, såsom av arméfördelningschefens framställning framgår, lämnas skyttegillet tillfälle att använda en av de blivande skjutbanorna för livgrenadjärregementena.»

Motion.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herrar *Vahlquist* och *Beckman* väckt motion, nr 166, däri hemställts, att riksdagen måtte medgiva den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna jordöverlåtelsen med undantag av lägenheten Backaberg, vilken lägenhet däremot riksdagen skulle medgiva Kungl. Maj:t rätt att försälja till lägenhetens nuvarande innehavare Aug. Haraldson på de villkor, vilka finnas angivna såväl i Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Östergötlands län som i Kungl. domänstyrelsens yttranden, samt beträffande områdets storlek med den begränsning, de militära myndigheterna möjligen kunna komma att föreslå.

Till stöd för sin framställning ha motionärerna anført följande:

»I Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 76 till innevarande riksdag föreslås, att riksdagen ville medgiva,

»att den kronan i vederlag mot Linköpings hospitals indragna första jordskifte tillbytta jord inom Linköpings stads område, hospitalets indragna andra jordskifte inom samma stads område ävensom inom S:t Lars socken och Hanekinds härad belägna kronolägenheten Djurgården och till $\frac{1}{3}$ mantal Berga nr 3 Lillgården hörande del av f. d. Berga grenadjäratorp nr 12 må den 14 mars 1915, mot den ersättning Kungl. Maj:t kan bestämma eller efter motsvarande nedskrivning i statens domäners fond, från domänstyrelsen överlåtas till lantförsvaret för att tilläggas övningsfältet för i Linköping förlagda truppförband.»

I anledning av denna föreslagna jordöverlåtelse har Aug. Haraldson, nuvarande innehavare av lägenheten Backaberg, belägen på Linköpings hospitals indragna första jordskifte, ingått till Konungen med en underdånig skrivelse av den 24 sistlidne april med begäran att på i skrivelsen angivna villkor och till visst omfång få inlösa lägenheten.

Skrivelsen med dithörande bilagor finnes intagen under bil. A här nedan.

Över framställningen hava yttranden hunnit avgivas av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Östergötlands län, av domänintendenten i samma län samt av kungl. domänstyrelsen. (Yttrandena finnas intagna i bilagorna B, C och D till motionen.)

Kungl. Maj:t har den 29 sistlidne maj remitterat ärendet till arméförvaltningen för dess och övriga i saken intresserade militära myndigheters hörande. Några yttranden från dessa myndigheter hava dock ännu ej hunnit inkomma.

Då emeliertid enligt vårt förmenande något hinder icke borde möta från något håll för ett bifall till Haraldsons framställning i huvudsak, och då oss synes, att rent praktiska skäl tala för att frågan avgöres av Kungl. Maj:t nu i samband med den föreslagna jordöverlåtelsen till lantförsvaret, hava vi ansett oss böra med stöd av bifogade handlingar hemställa — — —.»

Beträffande innehållet i de av motionärerna åberopade bilagorna tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Då de i Kungl. Maj:ts förevarande framställning till överflyttning från domänstyrelsen till lantförsvaret föreslagna områden befunnits nödvändiga för åvägbringande av erforderligt övningsfält för de till Linköping förlagda truppförbanden, har utskottet icke funnit något att erinra mot den sålunda föreslagna överlåtelsen.

Beträffande den i motionen gjorda framställningen om försäljning till byggmästaren Aug. Haraldson av den i norra spetsen av det bli-

vande övningsfältet belägna lägenheten Backaberg har utskottet av handlingarna i ärendet inhämtat, att bemålde Haraldson i en till Kungl. Maj:ts ingiven ansökan anhållit om förvärvande av äganderätten till såväl ifrågavarande lägenhet som ett lägenheten angränsande jordområde om 6 ar 60 kvadratmeter. Kungl. Maj:ts befallningshavande och domänstyrelsen, vilka funnit ifrågavarande ärende närmast beröra lantförsvarets intressen, hava med hänsyn till lägenhetens nuvarande disposition för sin del intet haft att erinra mot bifall till ansökningen. I sedermera inkommet yttrande från chefen för andra arméfördelningen har emellertid denne, i likhet med vederbörande regementschefer, framhållit, att såväl lägenheten som i synnerhet nyssberörda mellan lägenheten och staden belägna jordområde vore av viss betydelse dels för erhållande av lämplig gatuförbindelse mellan staden och de blivande kasernerna dels ock — enär terrängen här synnerligen väl lämpade sig för framställande av ett typiskt exempel på uppmarsch och gruppering i större förband — i och för övningarnas bedrivande. Även ur andra än rent taktiska synpunkter ansåge arméfördelningschefen en avsöndring av ifrågavarande område medföra olägenheter, enär i så fall icke längre landsvägen komme att utgöra gräns för övningsfältet.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har, med beaktande av vad regementscheferna och arméfördelningschefen anfört i fråga om olägenheter för militärövningar och förbindelseled mellan staden och de blivande kasernerna genom överlåtelse av äganderätten till ifrågavarande lägenhet, ansett sig icke heller kunna tillstyrka bifall till ansökningen.

Då de militära myndigheterna sålunda anfört vägande skäl mot en avsöndring av ifrågavarande lägenhet samt de militära synpunkterna i ett fall som detta synts utskottet böra tillmätas avgörande betydelse, har utskottet ansett sig icke kunna biträda motionärernas framställning om försäljning till Haraldson av ifrågavarande område. Härvid har utskottet jämväl tagit i betraktande, att ett bifall till Haraldsons framställning kunde beräknas hava till följd att även andra lägenhetsinnehavare, vilka i likhet med Haraldson sedan lång tid bebott och varit ägare av å resp. lägenheter uppförda byggnader, med återopande härav skulle inkomma med liknande ansökningar om förvärvande av äganderätt. Sådana lägenhetsinnehavare finnas, enligt uppgift av arméfördelningschefen, till ett antal av tre på det s. k. andra jordskiftet, vilket jämväl är avsett att överlätas å lantförsvaret.

Emellertid anser utskottet billighetsskäl tala för att Haraldson fortfarande bibehålles vid besittningsrätt till lägenheten i fråga. Utskottet

vill därför förorda de militära myndigheternas förslag, att lägenheten med nyttjanderätt upplåtes till Haraldson under dennes livstid och, om han är gift, även under hans hustrus livstid. Därmed synes Haraldson böra vara tillgodosedd, då han ju får disponera lägenheten på enahanda sätt som under den tid av 30 år, han förut innehaft densamma, möjligen med någon begränsning som kan betingas av behov för kronan att delvis förfoga över området under längre eller kortare tid.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, med avslag å herrar Vahlquists och Beckmans motion i ämnet, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 28 juli 1914.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Närvarande: se utlåtande nr 93.

Reservation: av greve *Hamilton*.
